

Nr 290

Av herrar Ahlmark och Ullsten, om utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia.

(Lika lydande med motion nr 305 i Första kammaren)

De båda senaste åren har riksdagen diskuterat den svenska u-landshjälpen till Zambia. Från liberalt håll har vi krävt att biståndet till Zambia bör kraftigt utvidgas. Bakgrunden tecknades i motioner 1967 (I: 746 och II: 614) och upprepades 1968 (I: 863 och II: 1125):

I flera riksdagsdebatter om den sydafrikanska apartheidpolitiken har regeringen hävdat att en av de viktigaste åtgärder som kan vidtas från svensk sida är att effektivt stödja de självständiga nya afrikanska staterna. Dessa saknar inte bara förvaltningserfarenhet utan också kapital och nödvändig expertis. Samtidigt ställs de inför jättelika problem. De vill utveckla sin ekonomi, bygga skolor och sjukhus och skapa administrativ och politisk stabilitet. Och de politiska problemen radar upp sig, förvärrade av återverkningarna från Sydafrika- och Rhodesiakonflikten. Till detta kommer att man i det nya Afrika på ett helt annat sätt än i Asien och Latinamerika måste börja från början — ekonomiskt, administrativt och politiskt. Slutsatsen måste därför bli att det är nödvändigt att industriländerna, däribland Sverige, ger de nya staterna i Afrika en omfattande utvecklingshjälp.

Det är därför glädjande att Sverige kommer att starta biståndsprogram för Lesotho (Basutoland), Botswana (Bechuanaland) och Swaziland och att man från svensk sida lovat att ge Sydvästafrika hjälp när det en gång blir fritt. Men för inget land i Afrika finnes i dag så starka politiska skäl för svensk hjälp som till Zambia. Zambia och dess president, Kenneth Kaunda, har i dag genom landets utsatta läge i Rhodesia-konflikten blivit en symbol för självständighetssträvandena i hela södra Afrika. Ett stöd till Zambia från svensk sida skulle därigenom få symbolisk kraft och samtidigt kunna bidra till att inom ett för Afrikas framtid avgörande område ge stadga åt det nya, självständiga Afrika.

Zambias politiska situation

Raskonflikten i Sydafrika och den politiska oron i hela södra Afrika kommer av alla tecken att döma att fortsätta länge än. Rhodesia-konflikten är nu den politiskt viktigaste frågan och där har Zambia hittills fått bära den största bördan. Solidariskt med de av Storbritannien och FN rekommenderade bojkottåtgärderna har Zambia försökt att skära ned sin import från Rhodesia, vilken hittills varit av dominerande betydelse för Zambias ekonomi och handel. Man har också försökt att omdirigera sin export, inklusive den för landets ekonomi helt avgörande kopparexporten, för att kunna nå havet utan att passera Rhodesia. Detta har endast lyckats till en mindre del

därför att de alternativa utförselvägarna har en mycket mera begränsad kapacitet. — — —

Zambia och dess regering har ej heller något stöd på nära håll. Landet är omgivet av länder, som är fientliga till det fria Afrika (Rhodesia, de portugisiska kolonierna Angola och Mozambique samt det av Sydafrika besatta Sydvästafrika) eller svaga och präglade av politisk instabilitet (Botswana, Kongo-Kinshasa och Malawi). Den enda grannstat som Zambias regering känner att man helt och fullt kan lita på är Tanzania. Det är också därför man vill definitivt lösgöra sin ekonomi från dess hårda bundenhet med Sydafrika och Rhodesia och i stället knyta an till Östafrika, bl. a. i form av en gemensam ekonomisk marknad. Det är i det mera långsiktiga perspektivet som man får se Zambias ansträngningar att skaffa sig nya utförsel- och införselvägar via Tanzania till havet. Beslut har redan fattats om att bygga en pipeline från Dar-es-Salaam till Copperbelt i Zambia, liksom också att forcera fram byggandet av en modern väg mellan Copperbelt och Dar-es-Salaam resp. Mtwara. Både Zambias och Tanzanias regeringar är vidare överens om att bygga en järnväg mellan Zambia och Tanzania, vilken definitivt skulle kunna säkra utförseln av kopparn, oberoende av vad som händer i Rhodesia, Angola eller Mozambique.

Till bilden hör också att Zambia har en administration, som till mycket stor del är uppbyren av brittiska administratörer och experter, vilket är en komplicerande faktor för Zambias regering. Skiktet av välutbildade afrikanska tjänstemän är mycket litet, och därför är regeringen i sin förvaltning nästan helt — och i mycket högre grad än t. ex. i Kenya och Tanzania — beroende av de brittiska tjänstemännen. Sedan sin självständighet har Zambias regering varit mycket angelägen att få experter och förvaltningspersonal rekryterade från andra länder än det tidigare moderlandet, bl. a. i syfte att säkerställa större objektivitet och därmed förhindra eventuella tendenser till favorisering av England när det gäller beställningar och kontrakt.

Sverige och Zambia

För Sveriges del finns det speciella skäl att bistå Zambia. Förhoppningarna att få svensk hjälp var mycket höga när Zambia fick självständighet 1964, bl. a. med anledning av att den s. k. Rhodesia-insamlingen i Sverige hade givit regeringspartiet UNIP en god hjälp redan före självständigheten. Zambias ledare sympatiserar vidare med vår alliansfria utrikespolitik och de idéer som inspirerat uppbyggnaden av vår sociala och ekonomiska politik. Det är också värt att notera, att Zambias ekonomi är jämförelsevis god och att de ekonomiska utvecklingsmöjligheterna bedöms som stora. Hos svensk företagsamhet har man under senare år kunnat märka ett allt större intresse för Zambia, vilket främjas av att svenska erfarenheter och tjänster kan komma speciellt väl till pass i Zambias av gruvindustrin nästan helt dominerade ekonomi.

Denna beskrivning och dess värderingar är lika giltiga i år 1969 som 1968 och 1967. Utvecklingen har i hög grad visat att trycket på Zambia som följd av Rhodesia-blockaden är hårt och att Zambias regerings omorientering mot Östafrika är av yttersta betydelse.

Glädjande nog har det också skett en viss förskjutning av regeringens politik. Det framgår av propositionen att u-hjälpen till Zambia ökar bl. a.

genom kredithjälp för en viktig väg mellan Tanzania och Zambia. Det sägs också att »förvaltningsbistånd till Zambia och Östafrikanska gemenskapen är under förberedelse». Båda dessa saker har vi tidigare krävt från liberalt håll, och vi gläder oss åt utvecklingen.

Det är nu ytterst angeläget att denna ökning snabbt fullföljs i nära kontakt med Zambias regering. Det är av stor betydelse att det fria Afrikas utpost i söder ges nya ekonomiska resurser. Det är desto mer naturligt som flera länder i Östafrika, till vilket område Zambia nu orienterar sig, redan betraktas som huvudmottagarländer för svensk u-landshjälp.

Propositionen säger visserligen att »ordet huvudmottagarland har inte getts någon klar definition» — . . . ordet används i stort sett enbart i syfte att ange i vilka länder — inom ramen för koncentrationsprincipen — det direkta svenska biståndet uttryckt i personal och kostnader faktiskt är eller håller på att bli av jämförelsevis betydande omfattning». Men det skulle ytterligare markera vår vilja att biståndet till Zambia på olika områden bör öka snabbt de närmaste åren om riksdagen uttalade sig för att Zambia i framtiden räknas till huvudmottagarländerna för svensk u-hjälp.

Av propositionen framgår också att Zambia inte kan räkna med s. k. mjuka krediter med mycket lång amorteringstid och ytterst blygsam ränta. Skälet lär vara att Zambias behov av sådant kapital enligt bedömningar i Världsbanken är mindre än flera andra u-länders. Den bedömningen kan vara riktig om man *inte* tar med i beräkningen hur viktigt det är att av politiska skäl stödja den afrikanska nation som gränsar till de vita minoritetsregimerna i södra Afrika. Men bedömer man Zambias ekonomiska utveckling som speciellt angelägen för framtiden kan det finnas skäl att ge Zambia också sådana förmånliga krediter som t. ex. Tanzania redan erhåller. Zambia lär också vid kontakter med svenska myndigheter ha begärt sådant kapitalstöd.

Med anledning av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer

a) att vår u-hjälp till Zambia bör fortsätta att öka mycket snabbt och att detta markeras genom att Zambia blir ett av de s. k. huvudmottagarländerna för svensk u-landshjälp,

b) att regeringen överväger att till Zambia ge de s. k. mjuka krediter som bl. a. Tanzania redan erhåller inom ramen för den svenska u-landshjälpen.

Stockholm den 24 januari 1969

Per Ahlmark (fp)

Ola Ullsten (fp)